

'De Landbouwcursus:

In hoeverre vormt de serie lezingen die Rudolf Steiner in 1924 hield, de Landbouwcursus, een inspiratiebron voor boeren, tuinders en onderzoekers anno 2013? Deel 5: Michiel Rietveld (67) landbouwkundig ingenieur, oprichter van Kraaybeekerhof, spreker en docent. *Tekst: Gineke de Graaf*

Michiel Rietveld heeft de Landbouwcursus in zijn leven ongeveer zeventig keer met cursisten doorgenomen. "Nog steeds ontdek ik nieuwe dingen", vertelt hij. "Als ik zou merken dat ik in dezelfde groef dreig te vallen, dan houd ik ermee op. In het werken met groepen merk ik hoe plastisch de inhoud is. Bij elke groep, afhankelijk van of het boeren, winkeliers of belangstellenden zijn, leg ik een ander accent en maak ik een andere keuze uit de vele metaforische beelden. Ik vind het erg als de Landbouwcursus wordt gezien als een boek voor alleen boeren. Het

is een boek voor iedereen. Maar omdat het toch vaak als moeilijk toegankelijk wordt ervaren, heb ik het boek *Houden van de aarde* geschreven, als een soort 'Landbouwcursus light'. Dit boek is een rechtstreeks uitvloeisel van mijn inspiratie uit de Landbouwcursus."

Kunstzinnige oefening

In dit boek beschrijft Michiel een denkoefening uit de Landbouwcursus (zie kader) en hij noemt dit een kunstzinnige oefening. Op de vraag om dit toe te lichten antwoordt hij: "In zijn boek *Waarnemen en denken* beschrijft Steiner kunst en wetenschap in hun specifieke kwaliteiten. Daarbij was voor mij een eye-opener, dat de kunst als inhoud heeft om een geestelijke inspiratie zichtbaar te maken in de aardse materie en dat omgekeerd de wetenschap de aardse materie waarneemt en daar de geestelijke achtergrond bij zoekt. Dit zie je bij allerlei soorten wetenschap, zoals cultuurwetenschap, taalwetenschap, enzovoort. Alleen heeft de natuurwetenschap zich beperkt door het paradigma dat alleen relevant is wat meet- en weegbaar is. Met de helderheid en exactheid van de wetenschap onderzoekt Steiner de geestelijke wereld in zijn relatie tot de

aarde. Zijn schouwingen in de geestelijke wereld vertaalt hij naar beeldende beschrijvingen. Daarmee beoefent hij kunst en wetenschap tegelijkertijd, hij brengt ze samen. Zo ook bij de oefening met betrekking tot kalk en kiezel in de Landbouwcursus. Hij beschrijft de geestelijke realiteit, de achtergronden van kalk en kiezel, en neemt zo de boeren mee vanuit het geestelijke naar het aardse: wat is de uitwerking in de plant hier op aarde. Daarom is deze denkoefening een kunstzinnige oefening. Kalk en kiezel worden op deze manier veel meer dan de chemische elementen calcium en silicium. Je gaat ze zien als polaire krachten en kwaliteiten; voor ieder mens is dat beleefbaar."

Preparaten als schilderij

"Maar niet alleen deze denkoefening is kunstzinnig, de héle Landbouwcursus is op deze manier één groot kunstwerk én een kunstzinnige oefening voor de boeren. In de Landbouwcursus opent Steiner steeds weer andere vensters voor ons en laat ons kijken. Hij zegt nergens: zó moet het.

Maar in de vijfde voordracht wijkt hij ogenschijnlijk daarvan af: hij beschrijft de compostpreparaten op een tamelijk receptmatige manier, gericht op het

één groot kunstwerk!

eindresultaat, als schilderij. Zijn uitleg is daar minimaal. Waarom? Ik heb dit leren zien als een grandioze didactische ingreep. Wij kunnen door deze aanwijzingen zelf met aardse middelen iets geestelijks neerzetten. Geestelijke bemesting, zo noemt Steiner de compostpreparaten. En zelf moeten wij de geestelijke kracht opbrengen om het te gaan snappen. Hij zet ons daarmee op de onderzoekende weg. Het vraagstuk van de preparaten komt elke keer weer terug. Elke tien jaar is er weer zo'n golf van aandacht en vragen rondom de preparaten. Met ons toenemend bewustzijn kunnen we er steeds weer beter naar kijken, naar dat schilderij, en er méér aan waarnemen."

Christelijke landbouw

"De taak van de biologisch-dynamische landbouw is alleen te begrijpen, wanneer we vanuit de centrale antroposofie naar de wereldontwikkeling kijken. Zonder verbinding met de geest zal de aarde steeds verder ten prooi vallen aan verharding, een sterfproces. De antroposofie biedt, aansluitend bij het esoterisch christendom, het inzicht dat Christus' verbinding met de aarde een vernieuwingsimpuls geeft - een verjongingsimpuls, nieuwe levenskracht. Daarnaar

te werken in de landbouw zie ik als een fundament voor de landbouw van de toekomst: het verzorgen van de verbinding tussen de geestelijke wereld en de aarde. Geestelijke realiteiten waarnemen en die in het landbouwbedrijf vormgeven - een kunstzinnig proces. Zo is elk bedrijf een kunstwerk. Bezoekers van bedrijven voelen dit als ze er rondlopen en het inspireert en voedt ze.

Elk natuurrijk naar zijn aard verzorgen, dat is een christelijke ontwikkelingsweg, want je kan het levende alleen verzorgen als je er liefde voor hebt en aandacht en vervolgens begrip. Wanneer je ervan houdt, kan het zich pas in jou openbaren en tot een inspirerende, niet opdrogende bron worden. In het ontwikkelen van deze kwaliteit van landbouw spelen boeren en tuinders een voortrekkersrol. De Landbouw cursus is geschreven in 1924. Na een incubatietijd van ongeveer een eeuw worden de gezichtspunten en aanwijzingen daarin steeds actueler. De landbouwrichting die nu BD wordt genoemd, heeft met de Landbouw cursus goud in handen. Hoe meer we dat verdelen, hoe meer goud we blijken te hebben voor de wereld en de eigen ontwikkeling." ☺

De kalk- en kiezel gedachte-oefening

Elke plant staat vanuit zijn aard, vanuit zijn soort in het spanningsveld tussen kalk en kiezel in een bepaalde, gegeven verhouding. Anders gezegd: in het spanningsveld tussen volume en kwantiteit enerzijds en licht/rijping en kwaliteit anderzijds. Neem nu een plant naar keuze voor de geest. Stel je voor dat je in staat zou zijn op die plaats, voor die plant, de werking van de kiezel maar 50% te laten zijn. Kalkwerking krijgt dan dus de overhand en zal de plant extreem in het volumineuze brengen. Maar dit wordt niet meer gecompenseerd door de omhoogstrevende krachten van de lichtwerking. De aantrekkende werking van de aarde wordt versterkt en een min of meer uitgezakte plantenvorm (piramidaal) is het gevolg.

Je kunt je ook voorstellen dat de kalkwerking op 50% wordt gezet. De zich naar het licht openende werkingen in de plant nemen dan sterk de overhand. Het langgerekte ontstaat, maar wordt niet gecompenseerd door aards volume. Uiteindelijk wordt dan zelfs een voederbiet tot een plant met een heel dunne smalle stengel. De plant is niet in staat om met de aarde om te gaan, hij moet zich ergens aan vasthouden, wordt windend. Het liefst zou hij dan 'wegfladeren'.